

The Institute of Ismaili Studies

تیموریان

دکتر ایزابل میلر

این متن نسخه‌ی ویرایش‌شده‌ی مقاله‌ای است که برای اولین بار در «تمدن اسلامی قرون میانه، یک دانشنامه»، جلد اول، صص. ۸۱۲-۸۱۳، ویرایش جوزف و. مری، روتلج (نیویورک - لندن، ۲۰۰۶) منتشر گردیده‌است.

تیموریان سلسله‌ای بودند که ریشه در چادرنشینان آسیای مرکزی داشتند که خاورمیانه و آسیای مرکزی را در قرون هشتم و نهم هجری (۱۴ و ۱۵ میلادی) به زیر سلطه‌ی خود درآوردند. بنیانگذار آن تیمور لنگ ترکی جغتایی از قبیله‌ی بارلاس در ناحیه‌ی کیش در غرب ترکستان بود. دوره‌ی مهم فعالیت وی در ۷۷۱ هجری (۱۳۷۰ م.) آغاز گردید، زمانی که وی یک سلسله از عملیات جنگی را در ماوراءالنهر به راه‌انداخت که دربرگیرنده‌ی خانات جغتایی در شرق ترکستان، ایل آبی و ایل طلایی بود. در ۷۸۲ هجری (۱۳۸۱-۱۳۸۰ م.) وی فتوحاتش را در ایران آغاز کرده، سلسله‌های محلی‌ای را که قدرت را بعد از تجزیه‌ی ایلخانیان در دست گرفته‌بودند مانند سرداران در شمال غربی خراسان، آل‌کرت در هرات، مظفریان در ایران مرکزی و جنوبی و آل‌جلایر با مرکزیت بغداد را مقهور نمود. او همچنین برعلیه سلطان مملوک مصر لشکرکشی کرده و سلطان عثمانی بایزید الدریم را در نبرد آنکارا در ۸۰۴ هجری (۱۴۰۲ م.) شکست داد.

فتوحات تیمور موجب مهاجرت تعداد بسیار زیادی از هنرمندان و صنعت‌گران به پایتخت وی سمرقند گردید و آن‌ها به عنوان نیروی انسانی برای پربارکردن و پیراستن دربار وی به کار گرفته‌شدند. نتایج وافر این امر شاید در گزارش‌هایی که به روشنی توسط کلاویو، فرستاده‌ی اسپانیایی که سمرقند و قصر تیمور در آق سرای را در ۱۴۰۶-۱۴۰۴ مورد بازدید قرار داد، به تصویر کشیده‌شده‌است. مشروعیت تیمور جدای از فتوحاتش و کنترلش بر قبایل جغتایی بر دو پایه استوار بود: به واسطه‌ی ازدواجش با شاهزاده‌ی چنگیزی که وی را مشمول لقب گورکان (داماد سلطنتی حکمران دست‌نشانده‌ی خان چنگیزی که تیمور وی را در سمرقند به فرمانرایی گمارد) گردانید، و دوم به واسطه‌ی ادعای وی مبنی بر اینکه وی مدافع و حامی راستین اسلام است. بر این مبنا بود که لشکرکشی‌های وی در ایران، عراق، سوریه و آناتولی در گزارش‌های آن عصر

حق انتشار (کپی‌رایت) از ناشر مذکور گرفته شده است.

استفاده از مطالب منتشر شده در وبسایت مؤسسه‌ی مطالعات اسماعیلی به معنای پذیرش «شرایط استفاده‌ی مؤسسه‌ی مطالعات اسماعیلی» است. هر نسخه‌ی مقاله باید حاوی همان نشان حق انتشار (کپی‌رایت) باشد که در روی صفحه ظاهر می‌شود و یا در هر مورد چاپ می‌شود. برای تمامی آثار منتشر شده بهتر است در نظر داشته باشید که هم از مؤلفان اصلی و همین‌طور از ناشران آنها برای استفاده مجدد از اطلاعات درخواست مجوز نمایید و همیشه مؤلفان و منبع اطلاعات را ذکر کنید.

توجیه گردیده بود. وی از قبایل جغتایی و مهارت‌های نظامی سنتی ایشان در جنگاوری به شکلی موثر استفاده کرد و آن مناطقی که در مقابل وی مقاومت کردند شدیداً آسیب دیدند. وی نیز همانند چنگیزخان هرگونه مخالفت یا شورش را به شکلی بی‌رحمانه و سریع مجازات می‌کرد. به عنوان مثال وقتی که یکی از مظفریان، شاه منصور، تلاش کرد تا حکمرانی مستقلی را تشکیل دهد، به معنای واقعی، تمامی مظفریان قتل‌عام گردیدند. کنترل مستقیم تیمور بر سرزمین‌های فتح‌شده در ایران و خراسان از طریق منصوب کردن فرمانداران نظامی (معمولاً شاهزادگان تیموری) به همراه قرارگاه‌هایی از سربازان جغتایی در شهرها و استان‌های مختلف اعمال می‌گردید. در زمان مرگ وی در ۸۰۷ هجری (۱۴۰۵ م.) تیمور عازم فتح چین بود.

بعد از مرگ تیمور یک رشته از کشمکش‌ها میان پسران و نوه‌های وی به وقوع پیوست. پسر وی شاهرخ که پیروز نهایی بود تلاشی برای فتوحات جدید به عمل نیاورد و در واقع طی نبردهای جانشینی سرزمین‌هایی در مناطق پیرامونی مانند سرزمین‌های قفقاز از دست رفتند. به هرحال سرزمین‌های مرکزی امپراطوری دست‌نخورده باقی ماندند و شاهرخ از پایتختش در هرات کنترلش را بر مناطق ایران (امروزه اغلب آن‌ها در افغانستان و آسیای مرکزی واقع گردیده‌اند) از طریق سلسله‌ای از شاهزادگان تیموری و خان‌های چنگیزی به عنوان فرمانداران ولایات مختلف تحکیم کرد. مهمترین ایشان پسر وی اولگ بیگ بود که حکمران ماوراءالنهر در طول دوران زمامداری پدرش بود. هر دوی این حاکمان حامی هنرها، معماری و ادبیات بودند و اولگ بیگ ریاضیدانی قابل بود که جداول ریاضی را مرتب کرده و رصدخانه‌ای را در سمرقند بنا کرد. علاوه بر این همسر شاهرخ، گوهرشاد، که به طور خاص بنیادهای خیریه‌ی مذهبی را ایجاد کرد، مسجدی بزرگ را که یکی از آثار تاریخی دوران تیموری است در مشهد واقع در شمال ایران بنا کرد. اسکندر بن عمرشیخ که بر فارس حکمرانی کرد و در نهایت به واسطه‌ی فعالیت‌های شورشگرانه‌اش در ۸۱۶ هجری (۱۴۱۳ م.) به زندان افکنده شد و کور گردید یک حامی برجسته‌ی نقاشی و هنرهای مرتبط با کتاب بود. رشد تاریخ‌نگاری با حمایت تیموریان یکی از مهمترین جنبه‌های عقلانی این دوره می‌باشد. برای مثال، حافظ ابرو رویکردهای متفاوتی را در رابطه با تاریخ آن دوره در پیش‌گرفت، آثار وی در برگزیده‌ی دستاورد منحصر بفردی از ادبیات تاریخی پرمایه و مفصل می‌باشد. وی در ابتدا تعقیب (ذیل) کتاب تاریخ جهان رشیدالدین طبیب را به رشته‌ی تحریر درآورد و سپس یک رشته از تواریخ محلی و بررسی‌های مرتبط با سلسله‌ها و در نهایت «مجمع»، تاریخی عمومی که در آخرین بخش آن با نام زبدةالتواریخ یک تاریخ دودمانی درباره‌ی تیموریان را ارائه می‌کند، تالیف نمود. دانش امروزی درباره‌ی تاریخ سیاسی آن دوره مبتنی است بر این آثار و دیگر نوشته‌ها نظیر زندگی‌نامه‌ی تیمور با عنوان «ظفر نامه» اثر شرف‌الدین علی یزدی، «مطلع السعدین» اثر عبدالرزاق السمرقندی و آثار میرخوند و خوند امیر.

شاهرخ در ۸۵۰ هجری (۱۴۴۷ م.) در جریان لشکرکشی در ایران غربی درگذشت و یکبار دیگر کشمکش میان شاهزادگان تیموری از سرگرفته شد. دیگر قدرتهای منطقه نظیر ائتلاف ترکمانان در آذربایجان نیز درگیر این نزاع گردیدند که نتیجه‌اش تجزیه‌ی بیشتر و کوچک‌تر شدن امپراطوری گردید. حکمرانی تیموریان در غرب عملاً پایان یافت و در اواخر قرن پانزدهم ماوراءالنهر در اثر پیشروی محمد شیبانی ازبک تسلیم گردید. در عین حال در خراسان، مقدر بود که هرات به عنوان پایتخت تیموریان از آن‌چه که آخرین شکوفایی‌اش تحت فرمان سلطان حسین بایقرا به عنوان مرکز

حق انتشار (کپی‌رایت) از ناشر مذکور گرفته شده است.

استفاده از مطالب منتشر شده در وبسایت مؤسسه‌ی مطالعات اسماعیلی به معنای پذیرش «شرایط استفاده‌ی مؤسسه‌ی مطالعات اسماعیلی» است. هر نسخه‌ی مقاله باید حاوی همان نشان حق انتشار (کپی‌رایت) باشد که در روی صفحه ظاهر می‌شود و یا در هر مورد چاپ می‌شود. برای تمامی آثار منتشر شده بهتر است در نظر داشته باشید که هم از مؤلفان اصلی و همین طور از ناشران آنها برای استفاده مجدد از اطلاعات درخواست مجوز نمایید و همیشه مؤلفان و منبع اطلاعات را ذکر کنید.

آموزش و هنر بود، بهرمنند گردد. زمانی که شاه اسماعیل صفوی در سال ۹۱۶ هجری (۱۵۱۰ م.) این شهر را تسخیر کرد هنرمندان کارگاه‌های هنری سلطنتی به غرب انتقال یافتند تا به دربار صفوی خدمت نمایند و بنابراین به جاودانه کردن سنت‌های هنری‌ای که زیر نظر تیموریان رشد کرده بودند، بپردازند.

حق انتشار (کپی‌رایت) از ناشر مذکور گرفته شده است.

استفاده از مطالب منتشر شده در وبسایت مؤسسه مطالعات اسماعیلی به معنای پذیرش «شرایط استفاده‌ی مؤسسه‌ی مطالعات اسماعیلی» است. هر نسخه‌ی مقاله باید حاوی همان نشان حق انتشار (کپی‌رایت) باشد که در روی صفحه ظاهر می‌شود و یا در هر مورد چاپ می‌شود. برای تمامی آثار منتشر شده بهتر است در نظر داشته باشید که هم از مؤلفان اصلی و همین طور از ناشران آنها برای استفاده مجدد از اطلاعات درخواست مجوز نمایید و همیشه مؤلفان و منبع اطلاعات را ذکر کنید.